

Сацький Павло Вікторович, к.і.н., доцент
ДВНЗ КНЕУ імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

ОБЛІКОВА СПРАВА У СТАРОДАВНІЙ ІНДІЇ ЗА «АРТХАШАСТРОЮ»

Проблема ефективності ведення обліку є не лише значною для сучасної України, а вічною для людства відтоді як воно почало організовано освоювати природні ресурси і розподіляти вироблений продукт. Облікова справа має численні теоретичні надбання, які узагальнюють багато тисячолітній досвід і в цьому контексті має свою унікальність «Артхашастра» або наука політики, книга індійського походження 4 ст. до н.е., яка містить інструкцію для царя у справі розбудови держави.

Серед різноманітних аспектів державного будівництва і управління «Артхашастра» містить інструкцію по організації царем обліку доходів і витрат його скарбниці, а також зведення балансу, під яким розуміється відрахування чистого доходу (прибутку). Давньоіндійська теорія світобудови була надзвичайно прозорою і відвертою, а тому «Артхашастра» представляє нам державу як комерційну організацію, якою надається чіткий та вичерпний перелік послуг за надання яких вона має право отримувати винагороду. Винагороду отримує цар як уособлення держави і, відповідно, для нього слід було організувати облік надходжень і видатків.

Слід відзначити, що священні давньоіндійські тексти містять поряд із прагматичними порадами також позиції космогонічного характеру, якими освячуються практичні поради обґрунтуванням їх обумовленості Космосом, світобудовою. Таким чином, всі положення священної книги встановлювалися непорушно, на відміну від нашого сучасного законодавства, гарантуючи тим самим прогнозованість і передбачуваність царської політики. Тому «Артхашастра» представляє особливий інтерес як теоретична праця для опрацювання досвіду організації і вдосконалення системи обліку, оскільки засвідчує логічний зв'язок конкретної облікової проблематики із стратегічними та глобальними проблемами людства.

Досить нам лише звернути увагу на розкриття в «Артхашастрі» проблеми встановлення звітних періодів, які пов'язано із космічними циклами, із якими, відповідно, пов'язано господарські цикли життя суспільства і організація гармонійного природокористування. Слід відзначити, що священна індійська книга «Рамаяна» встановлювала головним завданням царя досягнення зайнятості кожного царстві заняттям за його покликанням. «Артхашастра» мала на меті регламентувати існування всіх необхідних суспільству професій, у тому числі через налагодження обліку їх сталого ефекту, який, знову ж, на основі досвіду прогнозувала священна книга. Так, за «Артхашастрою» робочий рік, господарський цикл, становив 354 дні, мав закінчуватися місяцем ашадха і цареві слід було призначати додатковий місяць, який повинні були встановити астрономи.

Отже, в організації облікової справи слід мислити глобальними категоріями, що було, згідно теорії світобудови, виробленій священними текстами, лише брахманам. Оскільки брахмани не мали за своїм священним призначенням бути службовцями, то «Артхашастра» заклала чітко регламентовану схему організації

обліку, яка передбачала такі складові як: встановлення вичерпного переліку облікованих позицій; організацію процесу здійснення обліку і систему числення, в якій використовувались, здебільшого, числа кратні п'яти (іноді двом). Встановлення системи кратних чисел давало можливість оперативно здійснювали облікові операції і, зрештою, розділити глобальну аналітичну працю брахмана та поточну роботу службовця без втрат для її ефективності.

На окрему увагу заслуговує організація процесу обліку доходів, видатків та зведення чистого доходу (балансу). Фактично, його мала здійснювати призначена царем управляюча особа, наглядач за обліковим відомством, координуючи діяльність наглядачів, призначених за сферами відповідальності. Ті наглядачі мали в місяць ашадха надавати рахунки, при цьому наглядач на обліковим відомством мав їх приймати у кожного персонально, не допускаючи нарад між ними. Фактично, «Артхашастра» вимагала добросовісної роботи від обліковців, встановлюючи покарання за недобросовісну.

Зрештою, досвід Стародавньої Індії у питанні вдосконалення системи обліку корисний для нас вже тим, що питання його організації в «Артхашастрі» викладено в надзвичайно стислій формі, що цілком забезпечувало регламентування його процесу і управління господарством країн Індостану. Крім того, постійно звертається увага на необхідність для наглядачів знати звичаї, що змушувало їх виходити із позиції людини, її комфортної життєдіяльності. Отже, наглядач мав вивчати особливості виробничого процесу і обліку в сфері якою опікувався, а контрольовані ним могли вільно висувати ініціативи вдосконалення облікового процесу. Тому священна давньоіндійська книга «Артхашастра» цілком може дати для опрацювання досвід оптимальної систематизації облікової справи.

Література:

1. Артхашастра или наука политики / Под. ред. В. И. Кальянова. – М.-Ленинград: Издание Академии наук СССР, 1959.
2. Рамайна / Под ред. Т. Я. Елиренкова. – М.: Наука, 2006.

**Сидорова Антонина Васильевна, д.э.н., профессор,
зав. кафедрой экономической статистики,
Анисимова Анна Владимировна, к.э.н.,
доцент кафедры экономической статистики**

Донецкий национальный университет, г. Донецк, Украина

СТАТИСТИКА КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ АНАЛИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Статистика как наука появилась еще в середине 17 века, но ее необходимость и важность не только сохраняется, но и возрастает в современных условиях.

Осознание международной общественностью важности статистики в науке и практической деятельности подтверждает введение 20 октября 2011г. Международного дня статистики и объявление 2013 г. Международным годом статистики под эгидой Международного статистического института и ООН. О